

Utlåtande 2013:184 RV (Dnr 327-1165/2012)

**Stöttande av den idéburna sektorn i stadens äldreomsorg
Motion (2012:39) av Stefan Nilsson och Christopher Ödmann (båda MP)**

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.
Motion (2012:39) av Stefan Nilsson och Christopher Ödmann (båda MP)
om stöttande av den idéburna sektorn i stadens äldreomsorg anses besvarad
med vad som sägs i utlåtandet.

Föredragande borgarrådet Joakim Larsson anför följande.

Ärendet

Stefan Nilsson och Christopher Ödmann (båda MP) lyfter i en motion fram betydelsen av att det finns en mångfald av utförare inom äldreboenden samtidigt som det är viktigt att det finns boenden i kommunal regi och föreslår fullmäktige besluta att:

1. göra ett principiellt ställningstagande om att stötta den idéburna sektorn inom äldreomsorgen
2. ta fram indikatorer som visar andelen äldreomsorg som utförs av den idéburna sektorn
3. uppdra åt stadsledningskontoret att ta fram förslag på finansieringsmöjligheter för den idéburna sektorn
4. inrätta en stödfunktion med syfte att stötta den idéburna sektorn inom vård och omsorg
5. ta fram gemensamma råd för upphandlingsprocessen inom sektorn äldreomsorg med användning av sociala kriterier för att följa LOU

6. utarbeta en policy där alternativ till upphandling redovisas och värderas.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Östermalm och organisationerna Famna, Stockholms Stadsmission, Röda Korset och Sociala Missionen för yttrande. Stockholms Stadsmission, Röda Korset och Sociala Missionen har inte inkommit med något yttrande.

Stadsledningskontoret anser att det finns en strävan från stadens sida att möjliggöra för olika typer av utförare att leverera välfärdstjänster. Det är anledningen till att staden inom äldreomsorg använder kvalitet som utvärderingskriterier och att avtalstider är tillräckligt långa för att skapa kontinuitet i verksamheten.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anser att det redan finns ställningstaganden som handlar om att se över villkoren för idéburna sektorn. Dock finns inget specifikt ställningstagande beträffande stöttande av sektorn i just äldreomsorgen. Om ett sådant specifikt ställningstagande görs behöver dess innebörd och konsekvenser vidare analyseras.

Östermalms stadsdelsnämnd anser att det är positivt med en ökad mångfald inom äldreomsorgen både avseende mindre och större företag inklusive företag inom den idéburna sektorn.

Famna anser att det är viktigt att den idéburna sektorn inbjuds att medverka aktivt i planeringen av de i motionen föreslagna insatserna.

Mina synpunkter

Stockholms stad ska, och måste, kunna erbjuda en mångfald av vård- och omsorgstjänster. Det finns en strävan från stadens sida att möjliggöra för olika typer av utförare att leverera välfärdstjänster. Det är anledningen till att staden inom äldreomsorg använder kvalitet som utvärderingskriterier och att avtalstider är tillräckligt långa för att skapa kontinuitet i verksamheten. Den idéburna sektorn har en viktig roll inom stadens omsorg. Den värdegrund som många idéburna organisationer har som utgångspunkt för sina verksamheter är viktig för oss att studera och lära av. I föreningar förenas människor med idéer, kunskap och erfarenhet och som vill förändra. Tack vare lagen om valfrihetssystem (LOV) har flera mindre aktörer kunnat etablera sig på marknaden, aktörer som har haft svårt att etablera sig via upphandling på

grund av sin storlek. Likväl är det viktigt att vi ger dessa aktörer samma möjligheter till vidareutbildning. Under år 2012 tillfördes drygt tjugofem miljoner kronor till utbildning för privata aktörer. Bland annat för kostnadsersättning för vikarier under utbildningstillfällen. Samma summa matchades även av staden till kommunala utförare. Utgångspunkten är att alla företag och aktörer ska behandlas lika och staden lämnar idag generellt råd och stöd till företag som vill delta i upphandling och erbjuda tjänster inom stadens valfrihetssystem.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Motion (2012:39) av Stefan Nilsson och Christopher Ödmann (båda MP) om stöttandet av den idéburna sektorn i stadens äldreomsorg

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Karin Wanngård och Roger Mogert (båda S) och Daniel Helldén (MP) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. bifalla motionen
2. anföra följande

På senare år har den privata sektorn tagit över en allt större andel av äldreomsorgen i Stockholms stad, vilket inneburit mindre mångfald. Det finns goda skäl att på olika sätt stötta de idéburna, icke vinstdrivande, organisationerna inom äldreomsorg, så att deras andel får möjlighet att växa. I motionen ges sex olika förslag som tillsammans bör leda till detta.

De två viktigaste förslagen i motionen är att inrätta en stödfunktion för att stötta den idéburna sektorn inom äldreomsorgen och att ta fram gemensamma råd för upphandlingsprocessen inom äldreomsorgen. Det är sannolikt att dessa två förändringar inom stadens äldreomsorg skulle leda till att det blev betydligt lättare för idédrivna organisationer att konkurrera med övriga typer av utförare.

Indikatorer som visar hur stor andel äldreomsorg som drivs av idéburna organisationer skulle underlätta stadens arbete med att stötta idéburna organisationer. Att utarbeta en policy där alternativ till upphandling redovisas och värderas - det sista förslaget i motionen - skulle vara värdefullt. All verksamhet måste inte upphandlas och ibland skulle det kunna vara mer gynnsamt för den idéburna sektorn om kommunen exempelvis ingick partnerskap eller direktupphandlade.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

Motion (2012:39) av Stefan Nilsson och Christopher Ödmann (båda MP) om stöttande av den idéburna sektorn i stadens äldreomsorg anses besvarad med vad som sägs i utlåtandet.

Stockholm den 4 december 2013

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Joakim Larsson

Ulrika Gunnarsson

Reservation anfördes av Roger Mogert, Tomas Rudin och Maria Östberg Svanelind (alla S), Åsa Jernberg och Stefan Nilsson (båda MP) med hänvisning till reservationen av (S) och (MP) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av Ann-Margarethe Livh (V) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Motion (2012:39) av Stefan Nilsson och Christopher Ödmann (båda MP) bifalles delvis
2. Dessutom vill jag framföra följande

Vänsterpartiet föreslår en modell som ger alternativa utförare av äldreomsorg inom den idéburna sektorn goda möjligheter att verka, samtidigt som äldreomsorgen befrias från kommersiella intressen. Företag som vill bedriva äldreomsorg utan vinstintresse kan göra det i en särskild bolagsform som redan finns men sällan används. Vår politik mot vinster i välfärden är ett principiellt ställningstagande för välfärd utifrån behov, vilket är en målsättning som säkerligen de flesta ideella organisationer delar. Liksom svenska folket anser vi att vinstsyftande företag inte ska tillåtas inom vård, skola och omsorg.

När vi talar om äldreomsorg i privat regi är det viktigt att skilja på vinstsyftande respektive icke vinstsyftande utförare. Indikatorer som visar andelen äldreomsorg som utförs av den idéburna sektorn är ett bra förslag, som synliggör denna sektor i stadens redovisning. Kommunal statistik som skiljer på vinstsyftande och icke vinstsyftande privata aktörer ger också välkommet underlag till forskningen om skillnader mellan dessa aktörer.

Vänsterpartiet ser däremot inte LOV som en möjlighet. Den fria etableringsrätten riskerar att styra etableringar där vinsten är störst, inte där de bäst behövs. Kommunen ska därför ha sista ordet när det gäller etablering av icke offentliga aktörer som finansieras med skatter. Upphandling enligt LOU har också brister, till exempel gynnas aktörer som har stora resurser att skriva offerter, vilket många gånger har visat sig inte betyda bäst kvalitet. Vi stöder därför gärna att staden tar fram en policy där alternativ till upphandling redovisas och värderas. Självfallet ska en policy innehålla krav på kollektivavtal, meddelarskydd som motsvarar det som finns i kommunen, allmänhetens insyn i nivå med den som gäller i kommunen etc.

Ytterligare en viktig faktor är ersättningens storlek inom äldreomsorgen. Flera non-profit-organisationer har lämnat sina åtaganden inom hemtjänst och inom vård-omsorgsboende med motiveringen att nivåerna är för låga för att bedriva en verksamhet med kvalitet. Till exempel har HSB Omsorg beskrivit att de idag konkurrerar med många företag som väljer bort kollektivavtal. Frågan om kollektivavtal och ersättningsnivåer hänger därför ihop.

ÄRENDET

Stefan Nilsson och Christopher Ödmann lyfter fram betydelsen av att det finns en mångfald av utförare inom äldreboenden samtidigt som det är viktigt att det finns boenden i kommunal regi.

BEREDNING

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta-Vantör och Östermalm och organisationerna Famna, Stockholms Stadsmission, Röda Korset och Sociala Missionen för yttrande. Stockholms Stadsmission, Röda Korset och Sociala Missionen har inte inkommit med något yttrande.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 14 december 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Inledningsvis vill stadsledningskontoret betona vikten av att det finns en mångfald utförare av äldreomsorg i Stockholm stad, eftersom stadens välfärdstjänster till allra största del är föremål för fritt val för brukaren.

Stadsledningskontorets uppfattning är att idéburna aktörer är efterfrågade av brukare och anhöriga. Det finns en strävan från stadens sida att möjliggöra för olika typer av utförare att leverera välfärdstjänster. Konkret kan det underlättas genom att upphandlingar genomförs på ett sätt som underlättar för mindre aktörer. Det är anledningen till att staden inom äldreomsorg använder kvalitet som utvärderingskriterier och att avtalstider är tillräckligt långa för att skapa kontinuitet i verksamheten.

I all verksamhet är det viktigt att principen om likabehandling upprätthålls. Även om staden uppmuntrar att idéburna företag är utförare av stadens välfärdstjänster får det inte innebära att andra företagsformer missgynnas.

Att ta fram indikatorer avseende andelen av äldreomsorg som utförs av den idéburna sektorn medför svårigheter vad gäller definitioner.

Utgångspunkten är att alla företag och aktörer ska behandlas lika. Stadsledningskontoret anser att det finns risk för att stöttande av en viss företagsform inte är förenligt med kommunalrätt och statsstödsreglerna. Däremot lämnar staden redan idag generellt råd och stöd till företag som vill delta i upphandling och erbjuda tjänster inom stadens valfrihetssystem.

Stadsledningskontoret utreder krav på samhällsansvar vid upphandlingar i enlighet med kommunstyrelsens beslut av den 20 juni 2012.

Stadsledningskontoret föreslår kommunstyrelsen att motion (2012:39) av Stefan Nilsson (MP) och Christopher Ödmann (MP) om stöttande av den idéburna sektorn i stadens äldreomsorg anses besvarad med hänvisning till vad som anförts i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 november 2012 att godkänna förvaltningens förslag som svar på remissen.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 oktober 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Inledningsvis kan förvaltningen konstatera att definitionen på idéburna sektorn kan behöva fastställas. Motionärerna använder konsekvent begreppet idéburna sektorn, utom i ett avseende där idéburet företagande används. I samband med att Regeringen tecknade en överenskommelse med idéburen sektor samt Sveriges Kommuner och Landsting angavs följande definition på idéburen sektor:

Ideell sektor och idéburen sektor

Begreppen ideell sektor och idéburen sektor avser här alla typer av idéburna organisationer, dvs. folkrörelser, men också stiftelser, trossamfund och föreningar, t.ex. sådana som driver friskolor.

Idéburen sektors villkor i upphandlingar har uppmärksammats i den statliga Upphandlingsutredningen ledd av utredaren Anders Wijkman. I delbetänkandet menar utredningen att det finns behov av att klarlägga gränsen mellan offentlig upphandling och bidragsgivning samt att överväga upphandlingsstödjande åtgärder.

Beträffande lagen om valfrihetssystem, LOV, har Regeringen i september 2012 tillsatt en utredning som bland annat har i uppdrag att se över idéburen sektors möjligheter att delta i valfrihetssystem. I kommittédirektiven anges bland annat att utredningen ska ”identifiera och analysera de problem som idéburna organisationer har för att kunna konkurrera på marknaden”. Uppdraget ska redovisas senast 15 januari 2014.

Även liknande lokala överenskommelser, som den statliga, har tagits fram. I den överenskommelse som Stockholms stad 2012 har tecknat med idéburen sektor framhålls bland annat att idéburna organisationer ska kunna ”konkurrera på likvärdiga villkor med andra aktörer om att leverera tjänster som staden upphandlar”. Att överenskommelsen är viktig påtalas även i finansborgarrådets förslag till budget för 2013.

I Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning drivs särskilda boenden inom äldreomsorgen för närvarande antingen i kommunal regi eller i privat regi av aktiebolag. Vid köp av enstaka platser kan placeringar hos idéburna sektorn förekomma. Detsamma gäller verksamhet som riktar sig till personer med

funktionsnedsättning. Inom fritidsverksamheten drivs idag en verksamhet efter upphandling av en ekonomisk förening samt två verksamheter i samverkan med ideella föreningar.

Förvaltningen ser det som angeläget att de initiativ som nämnts ovan för att utreda idéburen sektors villkor som tagits på statlig och kommunal nivå fullföljs. Beträffande de sex beslutssatser som motionärerna föreslår har förvaltningen följande kommentarer.

1. Med de överenskommelser och uppdrag m.m. som nämnts ovan finns redan ställningstaganden som handlar om att se över villkoren för idéburna sektorn. Dock finns inget specifikt ställningstagande beträffande stöttande av sektorn i just äldreomsorgen. Om ett sådant specifikt ställningstagande görs behöver dess innebörd och konsekvenser vidare analyseras.

2. En indikator för idéburna sektorn borde vara möjlig att ta fram. I sådant fall behövs en definition och en avgränsning för vad som ska ingå.

3. Att ta fram förslag på finansieringsmöjligheter kan behöva utredas. Lämpligen bör en sådan utredning förhålla sig till Upphandlingsutredningens slutbetänkande där det aviserats att frågan ska behandlas.

4. Att inrätta en särskild stödfunktion kan vara problematiskt ur upphandlingssynpunkt. Risken är att anbudsgivare som inte anses ingå i den idéburna sektorn anser sig missgynnade, vilket kan strida mot LOU. Om en stödfunktion inrättas bör den därför ge stöd till alla anbudsgivare som så önskar, oavsett organisationsform, för att likabehandlingsprincipen ska kunna följas.

5. Att utveckla sociala hänsyn i upphandlingar är en angelägen fråga. Konkurrensverket tog förra året fram en rapport där rättsläget i flera sociala frågor har utretts. Dock saknas tydlig rättspraxis beträffande flera sociala hänsyn varför det finns en utmaning i att ta fram råd. Staden har idag en standardklausul för antidiskriminering och en för meddelarfrihet. Kommunstyrelsen kan överväga att ta fram fler klausuler.

6. Om en policy där alternativ till upphandling redovisas bör den i förekommande fall integreras med stadens befintliga policy för upphandling och konkurrens.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 22 november 2012 att godkänna förvaltningens förslag som svar på remissen.

Reservation anfördes av Stefan Nilsson (MP), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Birgit Marklund Beijer m.fl. (S), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Berit Bornecrantz Dias (V), *bilaga 1*.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 13 november 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen menar att det är positivt med en ökad mångfald inom äldreomsorgen både avseende mindre och större företag inklusive företag inom den idéburna sektorn.

I motionen sägs att endast två procent av all vård och omsorg inom staden drivs av idéburna företag. Det är en definitionsfråga vad man menar med idéburna och förvaltningen ställer sig något tveksam till den låga procentsatsen. Det finns rätt många aktörer av den här karaktären inom stadens vård och omsorg t ex Ersta, Blomsterfonden, Stockholms Sjukhem, Röda Korset, Borgerskapets Enkehus, Isaac Hirschs Minne, Pauvres Honteux, Betaniastiftelsen, Löjtnantsgården, Edsättra, Judiska hemmet och Stora Sköndal, för att nämna några.

Förvaltningen instämmer i att den här typen av utförare är populära och ofta har ett högt förtroende bland de gamla och deras anhöriga. T ex har Löjtnantsgården på Gärdet, Stockholms sjukhem på Kungsholmen och Borgerskapets Enkehus på Södermalm ofta varit ”topp tre” i ansökningarna till förvaltningen om äldreboende.

I motionen hänvisar man även till FAMNA, branschorganisationen för den här typen av utförare.

Det stämmer att det kan ha varit svårt för mindre företag att konkurrera i stadens äldreboendeupphandlingar bl. a beroende de stora ekonomiska åtagandena redan inledningsvis. Detta har dock förbättrats sedan man infört förskottsbetalning av stadens ersättning till utföraren så att utföraren inte så som tidigare var tvungen att ligga ut med både en och två månadslöner för personalen.

I dagens upphandlingar får de skrivna anbudens utformning och innehåll väldigt stor betydelse. En svårighet för den här typen av aktörer är att man inte är lika skickliga som de stora företagen när det gäller att skriva vinnande anbud, även om man kan vara minst lika bra på att driva en uppskattad verksamhet. Ett sätt att möta detta kan vara att man i upphandlingarna lägger lite större vikt vid systematisk referenstagning och lite mindre vikt vid de skrivna anbudena.

Famna

Famnas yttrande daterat den 27 november 2012 har i huvudsak följande lydelse.

Famna är positiv till samtliga sex åtgärder som föreslås i motionen. Förslagen överensstämmer väl med de insatser Famna menar behövs för att stimulera till ökat idéburet företagande inom äldreomsorgen.

Famna vill komplettera förslagen genom att peka på vikten av att den idéburna sektorn inbjuds att medverka aktivt i planeringen av de föreslagna insatserna. Vi menar att insatserna då har större förutsättningar att bli framgångsrika.

RESERVATIONER M.M.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Stefan Nilsson (MP) enligt följande.

På senare år har den privata sektorn tagit över en allt större andel av äldreomsorgen i Stockholms stad, vilket inneburit mindre mångfald. Det finns goda skäl att på olika sätt stötta de idéburna, icke vinstdrivande, organisationerna inom äldreomsorg, så att deras andel får möjlighet att växa. I motionen ges sex olika förslag som tillsammans bör leda till detta.

De två viktigaste förslagen i motionen är att inrätta en stödfunktion för att stötta den idéburna sektorn inom äldreomsorgen och att ta fram gemensamma råd för upphandlingsprocessen inom äldreomsorgen. Det är sannolikt att dessa två förändringar inom stadens äldreomsorg skulle leda till att det blev betydligt lättare för idédrivna organisationer att konkurrera med övriga typer av utförare. Indikatorer som visar hur stor andel äldreomsorg som drivs av idéburna organisationer skulle underlätta stadens arbete med att stötta idéburna organisationer. Att utarbeta en policy där alternativ till upphandling redovisas och värderas - det sista förslaget i motionen - skulle vara värdefullt. All verksamhet måste inte upphandlas och ibland skulle det kunna vara mer gynnsamt för den idéburna sektorn om kommunen exempelvis ingick partnerskap eller direktupphandlade.

Reservation anfördes av Birgit Marklund Beijer m.fl. (S) enligt följande.

I socialdemokraternas förslag till ”Nationell strategi för idéburen välfärd” lyfts frågan om en garanterad mångfald och valfriheten fram. Mångfalden inom välfärden är central och valfriheten ett viktigt värde. Den kommunala och landstingskommunala välfärden ska hålla hög kvalitet. För att garantera verklig mångfald vill vi uppmuntra non profit-alternativ och förhindra förekomsten av privata monopol. I varje kommun ska det finnas offentliga alternativ inom välfärden. Det ska vara möjligt för kommuner att rikta upphandlingar och välfärd till enbart privata, kooperativa och ideella organisationer som inte drivs i vinstsyfte. LOU och LOV måste ses över för att möjliggöra detta. En nationell strategi för idéburen välfärd bör tas fram i syfte att göra det möjligt för non profit-aktörer att växa och utvecklas.

Reservation anfördes av Berit Bornecrantz Dias (V) enligt följande.

Det är visserligen positivt med en ökad mångfald inom äldreomsorgen, men därmed inte sagt att vi ska låta vinstdrivande företag vara kvar i välfärds-sektorn. Möjligheten att genom uppföljning upptäcka missförhållanden har snart nått vägs ände. Den gigantiska byråkrati med många fler inspektörer, oannonserade inspektioner och avancerade ekonomiska och kvalitetsmässiga granskningar för att hålla jämna steg med kapitalets agerande är i princip orimlig att bygga upp. Pengarna ska istället gå direkt till verksamhet för äldre.

Vänsterpartiet har en modell som befriar välfärden från kommersiella intressen, samtidigt som alternativa utförare får goda möjligheter att verka. Vinstsyftande företag som vill utveckla välfärden utan vinstsyfte kan övergå till en särskild bolagsform som finns idag men sällan används. Den bästa välfärden ska finnas där behoven är störst. Genom bland annat en offentlig dialog med medborgarna kan kommunen komma fram till när och var icke-offentliga aktörer ska etableras. LOV och berörda avsnitt i hälso- och sjukvårdslagen bör därför avskaffas.

2012:39

**Motion av Stefan Nilsson och Christopher Ödmann
(båda MP) om stöttande av den idéburna sektorn i
stadens äldreomsorg**

Dnr 327-1165/2012

Det är positivt att det finns en mångfald av utförare inom såväl äldreomsorg som annan offentligt finansierad välfärd. Det är samtidigt viktigt att det finns kommunala äldreboenden också, dels som en del av valfriheten men också för att kommunen bör ha kompetensen för att kunna ställa rätt krav på andra utförare och ta över när dessa inte uppfyller kontrakt.

På senare år har den privata sektorn tagit över en allt större andel av äldreomsorgen i Stockholms stad. I landet är det bara ungefär 2 procent av all vård och omsorg drivs av idéburna företag, d v s företag som har andra mål än vinst för sin verksamhet. I hela Stockholms län omsätter de idéburna vård- och omsorgsföretagen ändå cirka 2 miljarder kronor. Exempel är Röda Korset, Löjtnantsgården, Ersta m.fl. Bland många äldre finns en önskan att kunna välja ett äldreboende eller hemtjänst av en utförare som drivs av en idé snarare än ekonomiska vinstmotiv.

Enligt Famna, branschorganisationen för idéburna vård- och omsorgsföretag, växer branschen sakta men tappar ändå i andel. Om inte branschen växer kommer andra och tar över, och den idéburna sektorn riskerar att tappa andelar. Det behövs därför stimulansåtgärder och att nya organisationer kommer igång.

Fördelar med det idéburna företagandet är, enligt Famna, är att verksamheterna blir mer brukarnära och att andra hänsynstaganden kan göras än i rent vinstdrivande företag. Ofta blir lösningarna innovativa – det skapas nya lösningar utifrån behov. Historiskt har många ideella initiativ med tiden blivit en del av det offentliga åtagandet. De idéburna företagen har dessutom den viktiga rollen att vara röstbärare åt marginaliserade grupper.

Brukarnära lösningar har säkerligen lägre personalomsättning och kan bidra till högre kvalitet genom bättre målgruppsanpassning, inte minst vad det gäller invandrargrupperns behov av äldreomsorg med personal som har kulturkompetens och språkkunskaper.

Det finns alltså goda skäl att stötta de icke vinstdrivande företagen inom vård och omsorg, så att deras andel får möjlighet att växa. En fördel vore därför om äldreomsorgens utförare, i stadens integrerade ledningssystem (ILS), kunde utläsas som antingen kommunala, privata (vinstdrivande) eller idéburna. Än så länge görs inte åtskillnad mellan vinstdrivande och icke vinstdrivande företag inom omsorgen.

Svårigheterna är dock många för de mindre företag som vill delta i upphandlingar av kommunalt finansierad verksamhet, som äldreomsorg. Det visar bl.a. en rapport från Nutek (SOU 2006:28). Betydande hinder är t ex kostnaderna för att ta fram anbud, den korta tid som företagen får på sig att ta fram anbud, olika krav som ställs på företaget, att olika upphandlande enheter använder olika utvärderingsmodeller, att anbud kan bli underkända av formella skäl som inte har betydelse för den vara eller tjänst som upphandlas och att företag riskerar bli uppbundna under lång tid av anbud som läggs även om de inte vinner kontraktet.

Bland icke vinstdrivande företag som bedriver vård och omsorg finns också ett stort behov av att få hjälp med redovisningsstöd, revision, en utbildningspool samt utvecklingsverksamhet mm. Stockholms stad borde inrätta en stödfunktion som de mindre idéburna företagen ska kunna vända sig till. Det är också viktigt ta fram gemensamma råd för upphandlingsprocessen.

Även brist på extern finansiering anges ofta som ett hinder för den idéburna sektorn inom vård och omsorg för att utvecklas och växa. Stadsledningskontoret bör få i uppdrag att ta fram ett underlag kring detta – och återkomma med förslag på finansieringsmöjligheter för den idéburna sektorn.

EU-kommissionen framhåller i sin skrift ”Socialt ansvarfull upphandling – en handledning till sociala hänsyn i offentlig upphandling” vikten av en ”social marknadsekonomi”. Kommissionen menar att det är viktigt att ha speciella stödaktiviteter för den sociala ekonomin vid upphandlingar, så att upphandlingarna kan bli rättvisa mellan olika aktörer.

Ska LOU användas bör kommunen följa lagen. Sedan juli 2010 står det i LOU att: ”upphandlande myndigheter bör beakta miljöhänsyn och sociala hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta.”

Det är dock tveksamt om upphandling enligt LOU behöver användas i så hög grad som det görs idag. Både bland tjänstepersoner och politiker lever tron

stark att detta är en av lagen tvingande nödvändighet. För den idéburna sektorn skulle det många gånger vara mer gynnsamt om kommunen ingick partnerskap, gjorde direktupphandlingar eller gav uppdrag till utförare. Även möjligheterna att använda LOV i stället för LOU har lyfts fram som mer gynnsam för små företag och undersöks för närvarande. Något staden redan nu kan göra är att ta fram en tydlig policy där tänkbara alternativ till upphandling enligt LOU redovisas och värderas, en policy som bör spridas till alla berörda i upphandlingsfrågor kring vård och omsorg.

Vi föreslår fullmäktige besluta att

7. göra ett principiellt ställningstagande om att stötta den idéburna sektorn inom äldreomsorgen
8. ta fram indikatorer som visar andelen äldreomsorg som utförs av den idéburna sektorn
9. uppdra åt stadsledningskontoret att ta fram förslag på finansieringsmöjligheter för den idéburna sektorn
10. inrätta en stödfunktion med syfte att stötta den idéburna sektorn inom vård och omsorg
11. ta fram gemensamma råd för upphandlingsprocessen inom sektorn äldreomsorg med användning av sociala kriterier för att följa LOU
12. utarbeta en policy där alternativ till upphandling redovisas och värderas.

Stockholm den 3 augusti 2012

Stefan Nilsson

Christopher Ödmann